

VGR Analys 2026:10

Underlag till Fakta Västra Götaland 2026

Utbildning

Denna rapport är en av flera underlag till **Fakta Västra Götaland 2026** som har tagits fram av Avdelning samhällsanalys, Koncernstab regional utveckling, Västra Götalandsregionen.

Underlag som ingår i serien och deras respektive författare är:

Arbetsmarknad: Christian Lindell, Joacim Waara, Katarina Ahlin, Snöfrid Börjesson Herou,

Demografisk utveckling: Ragnar Dahlgren, Jonathan Gärtner

Ekonomi: Joacim Waara, Christian Lindell

Kollektivtrafik och infrastruktur: Åsa Rydin Svenberg, Maria Larsson, Ragnar Dahlgren, Per Karlsson, Erik Brindbergs

Kultur och civila samhället: Koen Braak, Åsa Rydin Svenberg

Natur och miljö: Karin Althoff, Maria Larsson, Magnus Nilsson

Näringsliv och innovation: Katarina Ahlin, Monica Emanuelsson, Christian Lindell, Joacim Waara, Maria Larsson, Erik Brindbergs

Utbildning: Joacim Waara, Ragnar Dahlgren

Välbefinnande och hälsa: Jonathan Gärtner, Koen Braak

Miriam Lundsten har bidragit med kartmaterial till flera av rapporterna.

Samtliga rapporter går att hitta på vregion.se/faktavg

Kontaktuppgifter: samhallsanalys@vregion.se

Rapporter publicerade under mars 2026.

Sammanfattning

- Det råder en utbredd arbetskraftsbrist samtidigt som många personer är arbetslösa, då de saknar en utbildning som gör dem konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden.
- Arbetskraftsbristen omfattar såväl gymnasialt som eftergymnasialt utbildade.
- Svenskt utbildningsväsende har expanderat kraftigt under de senaste decennierna och en betydande andel av befolkningen har idag gymnasial, eller eftergymnasial, utbildning.
- Samtidigt som utbildningsväsendet har byggts ut har resultaten i grundskolan försämrats under senare år, med resultatet att en växande andel elever ej är behöriga till gymnasiet.
- Det är svårt att anpassa utbildningsväsendet efter förändrade kompetenskrav på arbetsmarknaden, då det tar tid att ställa om utbildningssystemet. Därtill är det svårt att fastställa vilka kompetenser som kommer att efterfrågas på längre sikt.
- Det föreligger betydande skillnader i utbildningsnivå i Västra Götaland. Skillnaderna visar sig dels i olika delar av geografien, dels i jämförelse mellan män och kvinnor. Därtill är utbildningsnivån lägre bland utrikes födda än bland inrikes födda.

Figurförteckning

- Figur 1. Tidsserie över andel avgångselever årskurs 9 med gymnasiebehörighet per kommunalförbundsområde, riket och länet. Avgångsår 2011–2025.
- Figur 2. Fördelning av antal sökande i första hand till program på gymnasiet per läsår.
- Figur 3. Andelen studenter som går vidare till högre studier inom 5 år efter examen per program. Examensår 2019.
- Figur 4. Andelen av befolkningen som har genomfört eftergymnasiala studier per kön och ålder i länet 2024.
- Figur 5. Karta över Västra Götalands kommuner och hur stor andel av befolkningen 25–64 år som har eftergymnasial utbildning 2024.
- Figur 6. Tidsserie över hur antalet och andelen immigranteters eftergymnasiala studier varierar utifrån invandringsår. Avser länets befolkning 2024.
- Figur 7. Antal studenter antagna på YH-utbildning per område 2024 i Västra Götaland.
- Figur 8. Stapeldiagram som visar examinationsgraden inom yrkeshögskolan 2024.
- Figur 9. Antal helårsstudenter vid universitet och högskolor i Västra Götaland 2024.

Innehåll

Inledning	4
Kompetenskrav och utbildningsväsendets expansion	5
Behörighet till gymnasiet	7
Gymnasiet.....	9
Komvux.....	11
Genomströmning till eftergymnasial utbildning.....	12
Eftergymnasiala utbildningar.....	14
Yrkeshögskola.....	16
Universitet och högskola	18

Inledning

I skrivande stund råder en utbredd arbetskraftsbrist som förklaras av dels den demografiska situationen, dels den mismatchning som råder mellan de arbetssökandes kompetens (humankapital) och arbetsgivarnas kompetensbehov (efterfrågan på arbetskraft).¹ Västra Götaland liksom stora delar av övriga riket brottas följaktligen med en strukturell arbetslöshet som har negativ inverkan på svensk ekonomi, då såväl privata som offentliga arbetsgivare har svårt att fylla sina vakanser samtidigt som en betydande mängd individer har svårt att etablera sig på den öppna arbetsmarknaden. Målet för Sverige som helhet, liksom dess län och kommuner, är att överbrygga arbetskraftsbristen och tillgodose arbetsgivares rekryteringsbehov. Det finns därför anledning att verka för en mobilisering av alla tillgängliga arbetskraftsresurser, varav en betydande outnyttjad resurs går att finna inom grupper med för svensk arbetsmarknad bristfällig utbildningsbakgrund. Det är i dagsläget svårt för personer med endast förgymnasial utbildning att etablera sig på den öppna arbetsmarknaden.² Det bor drygt 1 miljon människor i Västra Götaland i åldrarna 20–64 år. Omkring 10 procent av dessa har endast en förgymnasial utbildning, varav utrikes födda är kraftigt överrepresenterade.

Om svensk ekonomi ska förmå tillvarata befintliga outnyttjade arbetskraftsresurser krävs alltså utbildningsinsatser som matchar de arbetssökandes humankapital med arbetsmarknadens efterfrågesida. Befolkningens utbildning är av grundläggande betydelse för den nationella och regionala konkurrenskraften. Om arbetskraften saknar den grundläggande utbildning och kompetens som efterfrågas hotas den ekonomiska tillväxten och upprätthållandet av en tillfredsställande kvalitet i den offentliga välfärden.³ Det är följaktligen eftersträvansvärt att verka för en ökad genomströmning i såväl grundskola som gymnasieskola samt en ökad tillströmning till de eftergymnasiala utbildningarna. Därutöver är tillströmningen till specifika utbildningar essentiella, då utbildningar riktade mot bristyrken behöver dimensioneras upp om arbetskraftsbristen ska överbryggas. Detta gäller för såväl gymnasial som eftergymnasial nivå.⁴

¹ För en genomgång av arbetskraftsbristproblematiken se bl.a. VGR (2019), *Arbetskraftsbristen – Potentiella konsekvenser och till buds stående lösningar* eller Björklund, A. et al (2014), *Arbetsmarknaden*.

² VGR (2019), *De utrikes föddas arbetsmarknadsintegration i Västra Götalands län*.

³ Björklund, A. et al (2014), *Arbetsmarknaden*.

⁴ SCB (2025), *Regionala trender och prognoser 2025 – Med sikte på 2040*; VGR (2019), *Arbetskraftsbristen – Potentiella konsekvenser och till buds stående lösningar*. Det finns en löneaspekt som gör att vissa bristyrken bortprioriteras när personer gör sina utbildningsval. Detta gäller inte minst låglöneyrken i offentlig sektor.

Kompetenskrav och utbildningsväsendets expansion

Utbildningsnivån har ökat kraftigt i Sverige sedan mitten av 1900-talet, då storskaliga satsningar har gjorts på utbildningsväsendet. Fram till 1960-talet hade en betydande andel av befolkningen endast folkskole-/grundskoleutbildning. Idag däremot har majoriteten av befolkningen antingen en gymnasieutbildning eller eftergymnasial utbildning, vilket förklaras av utbildningsväsendets expansion och förändrade kompetenskrav på arbetsmarknaden. Med målet att tillgodose arbetsgivares kompetensbehov tenderar förändring av utbildningsväsendet och förändrad efterfrågan på arbetskraft att gå hand i hand. Om än med viss fördröjning då det tar tid att anpassa utbildningsutbudet efter nya förutsättningar på arbetsmarknadens efterfrågesida.⁵

Många enklare jobb har alltså försvunnit sedan 1960-talets andra hälft, samtidigt som det har varit ett växande fokus på exempelvis Forskning och utveckling (FoU) och andra avancerade jobb med ökade kompetenskrav som följd. Kraven på formell utbildningsnivå har följaktligen ökat inom många branscher vilket får effekter för lågutbildade. Bland högutbildade är sysselsättningsgraden 90 procent, medan motsvarande siffra för lågutbildade är 64 procent. Bland lågutbildade finns en tydlig könsskillnad. Kvinnor har en lägre sysselsättningsgrad än män inom gruppen med begränsad utbildningsbakgrund, medan kvinnor med hög utbildning har samma sysselsättningsgrad som män med motsvarande utbildningsnivå.⁶ Högre utbildning innebär således en utjämning vad gäller grad av sysselsättning mellan könen. I gruppen 25–65 år har hela 47 procent idag någon form av eftergymnasial utbildning.⁷ Utbildningsnivån är som högst i storstadsområden och lägst på landsbygden och kvinnor väljer att utbilda sig i större utsträckning än män. Vidare är andelen som väljer en eftergymnasial utbildning som är längre än tre år också högre för kvinnor. Samtidigt är det fortfarande så att gruppen som är forskarutbildade övervägande består av män.

Jämfört med andra länder i OECD ligger Sverige över genomsnittet på utbildningssidan och det lönar sig att utbilda sig på eftergymnasial nivå ur en monetär aspekt. Lönepremien för en kandidatexamen är 17 procent, och 36 för magister/master eller doktorsexamen, jämfört med gymnasial nivå.⁸ Med detta sagt råder utbredd brist på såväl gymnasialt som eftergymnasialt utbildade och lönedifferenserna är betydande mellan olika yrkesgrupper oavsett utbildningsnivå. Exempelvis tjänar en gymnasialt utbildad industriarbetare avsevärt mycket mer än en gymnasialt utbildad

⁵ Sandberg, P. & Waara, J. (2013), *Industri och arbetsmarknad i förändring – Den västsvenska regionen 1945–2010*.

⁶ SCB, *Befolkningens utbildning och sysselsättning 2022 Temarapport 2024:2*

⁷ SCB, *Befolkningens utbildning 2024 Temarapport 2025:3*

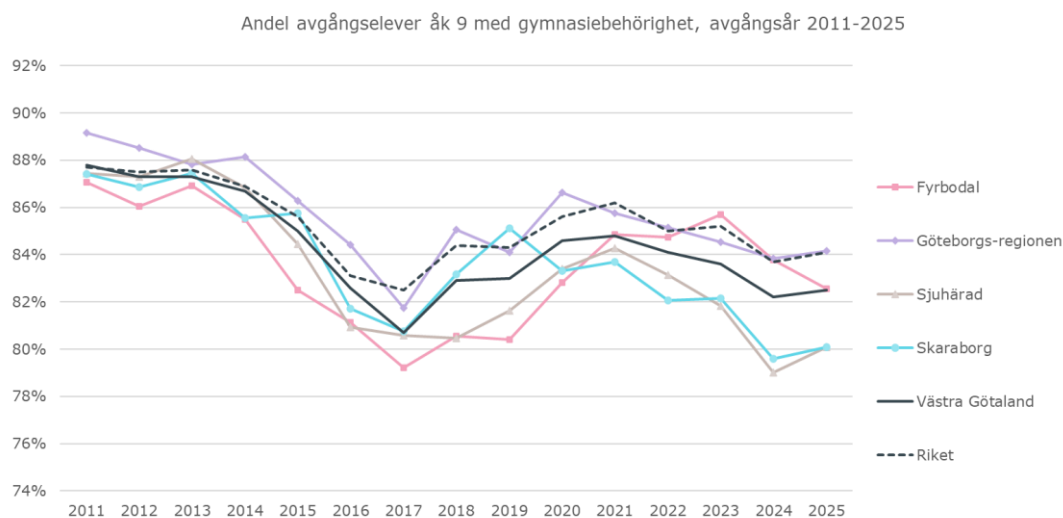
⁸ OECD (2023), *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>

undersköterska. Detsamma gäller på eftergymnasial nivå om exempelvis läkare jämförs med bibliotekarier. Löneaspekten kan göra det svårt att locka unga vuxna till vissa utbildningar trots att arbetsmarknadsläget är gott. Det finns sålunda en lönestruktuell aspekt som påverkar individens utbildningsval.⁹

⁹ Björklund, A. et al (2014), *Arbetsmarknaden*.

Behörighet till gymnasiet

Som nämnts ovan är genomströmning i grundskola betydande för kompetensförsörjningen, då personer som saknar godkända betyg från nämnd utbildningsnivå har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Därför arbetas det aktivt på nationell, regional och kommunal nivå med frågan om fullföljda studier, med målet att en större andel av respektive årskull elever ska erhålla betyg som gör att de kan söka in till, och på sikt förhoppningsvis även slutföra, en gymnasial utbildning. Det finns dock flera aspekter av fullföljda studier än de rent samhällsekonomiska, eftersom det på individnivå har visat sig att en adekvat utbildningsbakgrund med efterföljande etablering på arbetsmarknaden är en skyddsfaktor mot bl.a. psykisk ohälsa, kriminalitet och socialt utanförskap. En livsinkomst baserad på förvärvsarbete är ytterligare en faktor i sammanhanget, då kvalificering till olika ersättningssystem som exempelvis pension är direkt beroende av beskattad förvärvsinkomst. Tidigare studier som bedrivits vid bl.a. Avdelning samhällsanalys inom VGR visar att förklaringen till s.k. skolmisslyckanden är oerhört komplex och allt från födelseland, föräldrars utbildningsnivå till lokal uppväxtmiljö har inverkan på skolresultaten. Det är alltså alltför enkelt att se till en enskild faktor som förklaring till otillfredsställande genomströmning inom utbildningsväsendet. Vidare studier krävs för att kartlägga rådande situation och forskarsamhället arbetar aktivt med frågan.¹⁰

Figur 1. Tidsserie över andel avgångselever årskurs 9 med gymnasiebehörighet per kommunalförbundsområde, riket och länet. Avgångsår 2011–2025. Källa: Skolverket.

¹⁰ VGR (2018), *Det är i det lokala man finner komplexiteten – Betydelsen av migrationsbakgrund, socioekonomiska och strukturella faktorer för skolmisslyckanden*. VGR finansierar för tillfället en forskargrupp som via WEXUS kartlägger delar av den problematik som redogörs för i texten ovan.

Noterbart är att skillnaderna i prestation mellan könen har minskat i grundskolan under senare år, vilket primärt förklaras av allmänt försämrade resultat. Av de niondeklassare som gick ut 2024 var andelen behöriga i princip densamma för båda könen. Samma mönster syns även i EU och OECD. En förklaring till detta finner man i att flickor trivs allt sämre i skolan och de mår allmänt allt sämre psykiskt. Resultatnedgången för flickor syns främst bland de med svensk bakgrund.¹¹ Huruvida det får några långsiktiga konsekvenser är svårt att sja om.

Under de senaste 15 åren har utvecklingen trendmässigt gått åt fel håll vad genomströmningen från grundskolan beträffar. Som framgår i diagrammet ovan fluktuerar visserligen andelen elever med gymnasiebehörighet från år till år, men målet att få till stånd en ökad genomströmning från grundskolan uppnås ej. År 2011 var närmare 88 procent av eleverna i årskurs nio behöriga till gymnasiet i Västra Götaland, medan motsvarande siffra 2025 var ungefär 82 procent. Noterbart är att riksgenomsnittet är betydligt högre än värdet för västra Götaland, men medianen är i stort sett densamma. Det faktum att riksgenomsnittet är så pass högt beror framförallt på väldigt höga värden i bl.a. Stockholm och Uppsala län.

Som framgår i diagrammet ovan finns vissa skillnader mellan de olika delregionerna i Västra Götaland. Genomströmningen varierar betänkligt från år till år för de olika delregionerna, men i nuläget ser det mest besvärligt ut för Skaraborg och Sjuhärad, medan läget är något bättre i Göteborgsregionen och Fyrbodal.

¹¹ Skolverket, Könsskillnader i skolresultat 2025 Rapport 2025:17

Gymnasiet

Som nämnts ovan råder en utbredd brist på såväl gymnasialt som eftergymnasialt utbildade. Vad gäller förstnämnda utbildningsnivå är det framförallt stor efterfrågan på yrkesutbildade som exempelvis undersköterskor, industriarbetare och olika former av hantverkare. Enligt SCB antas efterfrågan på gymnasial yrkesutbildning öka kraftigt kommande år.¹² Redan idag kan man se att arbetslösheten bland personer med gymnasial yrkesutbildning är låg. Detta talat för att arbetsmarknadsläget är gott för den aktuella gruppen. För att ytterligare öka tillströmningen till utbildningar på gymnasial nivå inriktade mot bristyrken har en ändring gjorts i skollagen som ämnar till att dimensionera utbildningsväsendet på ett sådant sätt att hänsyn tas till såväl arbetsmarknadens behov som elevernas efterfrågan.

I Västra Götaland studerar ungefär 60 000 elever på omkring 250 gymnasieskolor, enligt statistik från Skolverket. Antalet elever varierar något mellan åren vilket förklaras av variation i födelsetal från år till år. Till läsåret 2025/2026 gjorde närmare 25 000 ungdomar ett val till gymnasiet i länet. Vanligaste förstahandsvalet var det Samhällsvetenskapliga programmet följt av Ekonomi, Naturvetenskap och Teknik. De fyra programmen står för hälften av alla förstahandsval. Över tid varierar populariteten för olika program och skolor. Det finns även regionala skillnader. I Göteborgsregionen söker fler elever till högskoleförberedande utbildningar än i de andra kommunalförbundsområdena. I andra delar söker sig fler till yrkesprogram. I Skaraborg söker 58 procent till yrkesprogram i förstahandsval medan endast 33 procent gör det i Göteborgsregionen. Andelen sökande och antagna på yrkesprogram har ökat något senaste fem åren i länet.

¹² SCB, Trender och prognoser 2025.

Förstahandssökande till gymnasiet i Västra Götaland

Program	2021/2022	2022/2023	2023/2024	2024/2025	2025/2026	Totalt
Ekonomi	15 %	16 %	18 %	18 %	15 %	17 %
Samhällsvetenskap	17 %	16 %	15 %	16 %	16 %	16 %
Naturvetenskap	11 %	11 %	10 %	11 %	10 %	11 %
Teknik	10 %	10 %	8 %	8 %	8 %	9 %
Estetiska	6 %	6 %	6 %	5 %	5 %	6 %
El och energi	5 %	4 %	5 %	5 %	5 %	5 %
Fordon och transport	5 %	5 %	4 %	5 %	5 %	5 %
Bygg och anläggning	5 %	5 %	4 %	4 %	4 %	4 %
Försäljning och service		4 %	4 %	5 %	5 %	4 %
Barn och fritid	4 %	3 %	3 %	3 %	4 %	3 %
Vård och omsorg	3 %	3 %	3 %	3 %	3 %	3 %
Naturbruk	3 %	3 %	3 %	3 %	3 %	3 %
Individuellt alternativ	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %
Industri tekniska	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %
Hantverk	2 %	2 %	3 %	3 %		2 %
Restaurang och livsmedel	1 %	1 %	2 %	2 %	1 %	1 %
Yrkesintroduktion	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %
Hotell och turism	0 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %
VVS och fastighet	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %
Programinriktat val	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %
Språkintrödnktion	1 %	1 %	1 %	1 %	0 %	1 %
Handel och administration	3 %					1 %
Frisör och stylist					3 %	1 %
International Baccalaureate	1 %	1 %	1 %	0 %	1 %	1 %
Riksrekryterande utbildningar	0 %	0 %	0 %	0 %	1 %	0 %
Humanistiska	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Totalt	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Figur 2. Fördelning av antal sökande i första hand till program på gymnasiet per läsår. Källa: Skolverket

Män söker sig i högre utsträckning till yrkesprogram än kvinnor, medan kvinnorna tenderar att söka sig till högskoleförberedande utbildningar i större utsträckning än män. Antagna till yrkesprogram utgörs av ungefär 56–57 procent män under de senaste åren och motsvarande siffror för sökande är 57–58 procent. Skillnaderna är större på specifika program. På Bygg och anläggning, El och energi, Industri tekniska och VVS och fastighet är andelen antagna män runt 90 procent eller högre. På Hantverk, Hotell och turism, Humanistiska och Vård och omsorg är andelen kvinnor hög.

Komvux

I länet studerar drygt 70 000 elever på Komvux enligt statistik från Skolverket. Komvux är en flexibel form av utbildning där utförandet och innehållet i utbildningar kan variera en del. Ungefär hälften av de som är inskrivna som elever på Komvux i Västra Götaland studerar på gymnasial nivå medan resten antingen går på SFI eller studerar på grundläggande nivå.

På gymnasial nivå går det att läsa yrkesutbildningar som är ett paket med kurser inom olika områden. Det finns 13 områden och bland dessa är Vård och omsorg det mest populära. I Västra Götaland var det över 4500 elever inskrivna på ett program inom Vård och omsorg 2024. Vanligaste programmet är Undersköterska där nästan 3400 studenter har pågående studier. Det område som efter vård och omsorg utbildar flest studenter är Barn och fritid och sedan Fordon och transport. Av elever som räknas ha pågående studier inom yrkesutbildning i länet studerar 6 152 i Göteborgsregionen, 2 276 i Fyrbodalen, 1 890 i Sjuhäradsregionen och 1 871 i Skaraborg.

Genomströmning till eftergymnasial utbildning

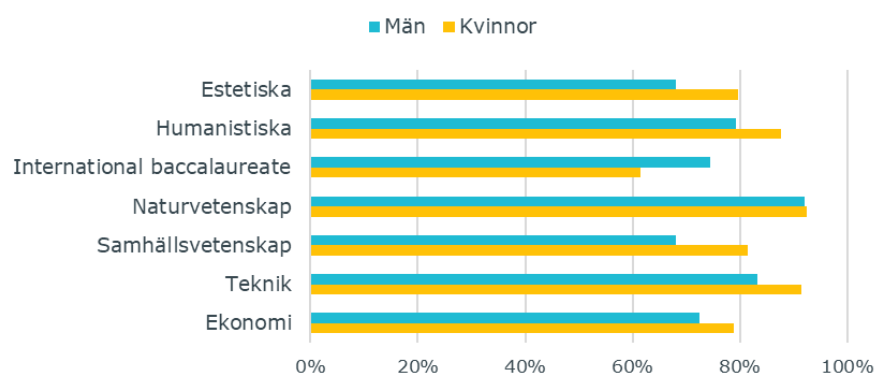
Den ovan nämnda bristen på arbetskraft gäller inte enbart gymnasiala utbildningar utan även inom yrken som kräver eftergymnasial utbildning saknas det arbetskraft. Det gäller allt från vården som läkare och sjuksköterskor till yrken inom IT och teknik.¹³ Det är med anledning därav viktigt att få till stånd en genomströmning från högskoleförberedande utbildningar till eftergymnasiala utbildningar. Detta gäller såväl YH- som högskoleutbildningar. Skolverket arbetar aktivt med att dimensionera utbildningssystemet sedan ett par år tillbaka för att om möjligt tillgodose att tillströmningen till gymnasiala utbildningar inriktade mot bristyrken ökar, på bekostnad av utbildningar som ger en svagare etableringsgrad på arbetsmarknaden. Hur väl detta faller ut på sikt återstår dock att se, då det finns vissa dubier som exempelvis det faktum att privata huvudmän inte omfattas av dimensioneringsplanen. (Undantaget nya privata huvudmän som ska ta hänsyn till såväl arbetsmarknadens behov som elevers preferenser.) Därtill går det inte att detaljstyra elevernas intresseinriktning och preferenser vid val av utbildning.¹⁴ Med detta sagt återstår att se vilken inverkan det får på tillströmningen till högskoleförberedande gymnasieutbildningar och på sikt inflödet av studenter till eftergymnasial utbildning.

I diagrammet nedan visualiseras andelen män respektive kvinnor i Västra Götaland som fem år efter examen har påbörjat eftergymnasial utbildning. Skillnaderna mellan de olika utbildningsinriktningar är som synes betydande, där teknisk och naturvetenskaplig utbildning sticker ut med särskilt hög övergång till eftergymnasial utbildning. Det finns också betydande skillnader mellan könen där kvinnor över lag är mer benägna att fortsätta studera efter gymnasiet. Noterbart är att det även finns statistik för övergång till eftergymnasial utbildning tio år efter avslutad gymnasieutbildning. Den aktuella statistiken visar en tydlig ökning av andelen som påbörjat eftergymnasial utbildning. Ökningen kan observeras för såväl män som kvinnor och för samtliga utbildningsinriktningar.

¹³ Se bl.a. statistiken från SCB avseende Lediga jobb och rekryteringsbehov (LOR). I aktuellt underlag, som baseras på enkät- och intervjustudier, framgår att det råder utbredd brist på även eftergymnasialt utbildade.

¹⁴ Skolverket erhöll dimensioneringsuppdraget efter det att den av Lars Stjernkvist ledda Dimensioneringsutredningen framlade sitt betänkande 2022. Med utgångspunkt i delar av nämnda utredning antogs en ny skollag som ämnar till att öka tillströmningen till utbildningar inriktade mot bristyrken.

Andel som påbörjat eftergymnasial utbildning 5 år efter examen Examensår 2019

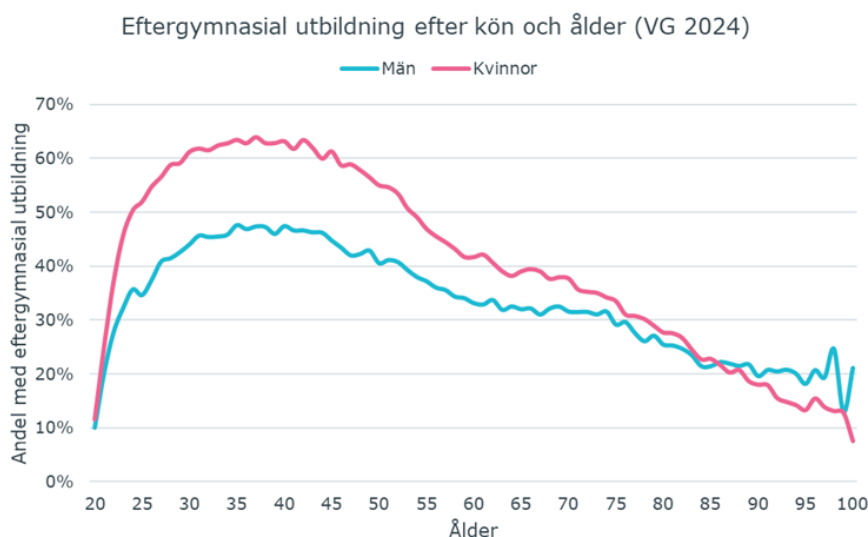

Figur 3. Andelen studenter som går vidare till högre studier inom 5 år efter examen per program. Examensår 2019 Källa: SCB.

Eftergymnasiala utbildningar

Bristen på eftergymnasialt utbildade är bred och täcker en rad kompetenser. Med detta sagt finns det en överproduktion inom vissa områden, som exempelvis humaniora. Ska befolkningens utbildning möta arbetsmarknadens behov framåt behöver dels rätt utbildningar erbjudas, dels valet av utbildning vara noggsamt övervägt. Det är emellertid långt ifrån enkelt att dimensionera upp, eller ner, olika eftergymnasiala utbildningar eftersom våra universitet och högskolor bidrar med annat än ren produktion av arbetskraft. Forskningen är en sådan aspekt som det ej går att bortse ifrån, oavsett ämnesinriktning. Därtill bidrar ett rikt kulturliv med en samhällsnytta som inte enkom kan värderas ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

I åldrarna 25–65 år har 2,6 miljoner svenskar någon form av utbildning på eftergymnasial nivå. Vanligaste inriktningen för båda könen är ekonomi. Kvinnor läser i större utsträckning till lärare eller sjuksköterska medan män snarare väljer ingenjörsområden såsom elektroteknik, teknisk fysik och datateknik. Samtidigt spelar ålder en viss roll för hur olika grupper har utbildat sig. Yngre kvinnor av idag väljer oftare att utbilda sig inom samhällsvetenskap, juridik, handel och teknik jämfört med tidigare generationer. Det finns också forskning som indikerar att utbildningsinriktning och studievägar går i arv från förälder till barn. När en förälder skriver in sig på en viss utbildningsinriktning ökar sannolikheten att deras barn tar examen från samma fält. Effekten är starkast inom teknik, medicin, ingenjörsvetenskap och företagsekonomi, och döttrar är mer benägna att följa i mödrars fotspår medan söner följer sina fäder.¹⁵

Figur 4. Andelen av befolkningen som har genomfört eftergymnasiala studier per kön och ålder i länet 2024. Källa: SCB

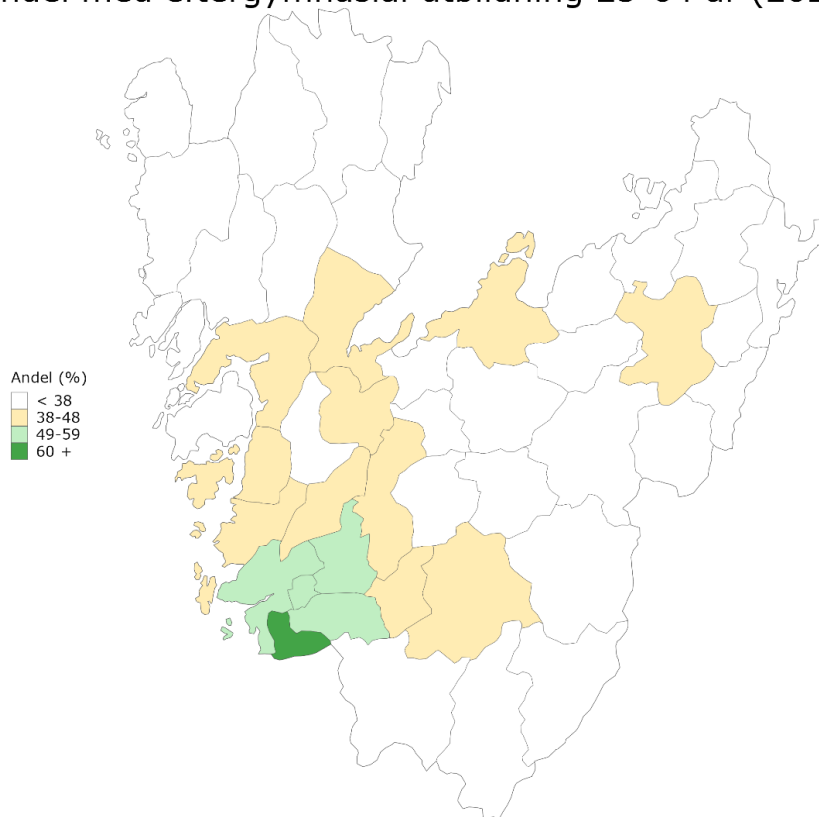
¹⁵ IFAU Rapport 2023:16.

De äldre generationerna har en lägre andel med eftergymnasial utbildning än de som är födda på sjuttio-, åttio- och nittiotalen. Detta förklaras av ovan nämnda utbildningsexpansion och förändrade kompetenskrav på arbetsmarknaden. I Västra Götaland har över 60 procent av kvinnorna i trettioårsålder en eftergymnasial utbildning (se diagram ovan.) Över hälften av männen i samma åldrar har ej genomgått eftergymnasial utbildning enligt siffror från 2024. Skillnaderna mellan könen är som störst i åldrarna 25–35 år.

Befolkningens utbildningsnivå varierar kraftigt i Västra Götaland. Andelen av befolkningen som har eftergymnasial utbildning är som högst i kommunerna kring Göteborg (se karta nedan.) Länet som helhet ligger nära riksgenomsnittet och har likt övriga riket en ökande trend med allt större andel eftergymnasialt utbildade.

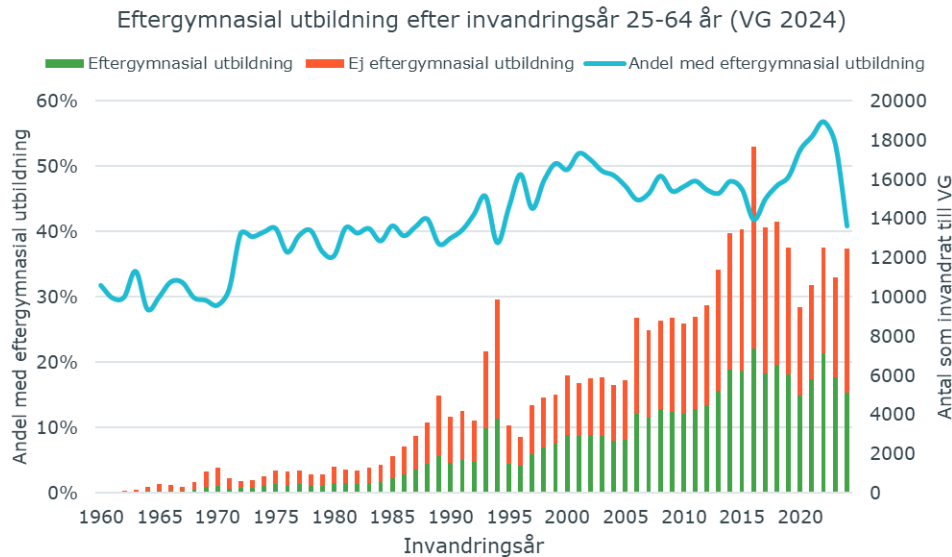
Bakgrund förklarar vissa skillnader utbildningsnivå, då inrikes födda har en högre utbildningsnivå än utrikes födda, medan utlandsfödda eller inrikes födda med utrikesfödda föräldrar har något lägre utbildningsnivå. För utrikesfödda i åldrarna 20–64 är andelen med eftergymnasial utbildning 43 procent, gymnasial utbildning 32 procent och resterande 25 procent år 2024. En fjärdedel av de utrikes födda har alltså inte utbildning på vare sig gymnasial eller eftergymnasial nivå, vilket medför att de har svårt att etablera sig på den öppna arbetsmarknaden.

Andel med eftergymnasial utbildning 25-64 år (2024)

Figur 5. Karta över Västra Götalands kommuner och hur stor andel av befolkningen 25-64 år som har eftergymnasial utbildning 2024. Källa: SCB

Invandringen till Sverige har varierat genom åren bland annat baserat på födelseregion, och migrationsorsak. Därtill har immigrationen varierat kraftigt i omfattning. De utrikesfödda som invandrade kring 2015 har idag att en lägre andel med eftergymnasial utbildning jämfört dem som invandrat senare under 2000-talet, men också lägre än dem i början av milleniet (se diagram nedan.) Ålder spelar en viss roll för detta men också ursprunget och anledningen till att man invandrat.

Figur 6. Tidsserie över hur antalet och andelen immigranteters eftergymnasiala studier varierar utifrån invandringsår. Avser länets befolkning 2024. Källa: SCB

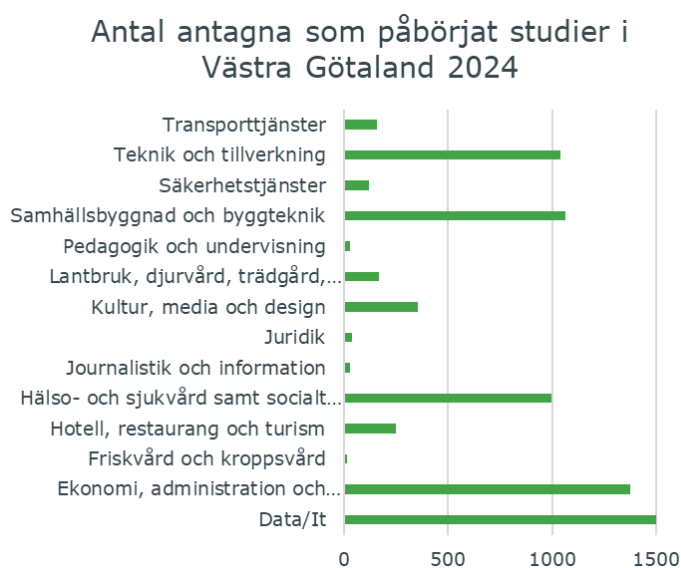
En lägre utbildningsnivå är som vanligast bland grupper som kommer från Afrika eller Asien, medan invandrare från Norden och övriga Europa i betydande utsträckning har genomgått eftergymnasial utbildning. Samtidigt finns en stor andel av de utrikesfödda i kategorin där uppgift om utbildningsnivå saknas. Bland de från EU, Norden exkluderat, utgör ”uppgift saknas” drygt 18 procent av totalen i åldrarna 20–64 år. Tidigare studier indikerar att omkring hälften av de utrikesfödda som saknar uppgift om utbildning faktiskt har eftergymnasial utbildning.

Yrkeshögskola

Yrkeshögskolan har med tiden kommit att utgöra en alltmer betydelsefull del av det svenska utbildningsutbudet. Utbildningarna på yrkeshögskolan är utformade i samarbete med olika företag och organisationer för att möta arbetsmarknadens behov av kompetens och leda till jobb. Utbildningarnas innehåll och inriktning kan därför variera över tid beroende på arbetsmarknadens behov. Utbildningarna är eftergymnasiala och är oftast mellan ett och tre år långa. På nästan alla utbildningar inom yrkeshögskolan varvas teori i skolan med praktik ute på arbetsplatser (Lärande i arbete, förkortat LIA). Med en direkt arbetsmarknadsanknytning under utbildningen är etableringsgraden på arbetsmarknaden hög efter avslutad utbildning. Med anledning därav är såväl offentlig som privat sektor positiva till utbyggnaden av denna form av

eftergymnasial utbildning och Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har under senare år fått kraftigt ökade anslag.¹⁶

Det är komplext att kartlägga dels hur pass stort utbildningsutbud är, dels antal studerande på länsnivå vad yrkeshögskolan beträffar. Anledningen till detta är bl.a. att huvudmän i växande grad beviljas anslag från MYH för att uppstarta utbildning vid vad som definieras som ”utbildning vid flera orter.” Detta innebär i praktiken att huvudman erhåller medel för uppstart av utbildning, men kan därefter själv välja var utbildningen skall lokaliseras. Därtill är utbildningarna varierande i längd och en betydande andel av studenterna genomför hela, eller delar av, studierna på distans.

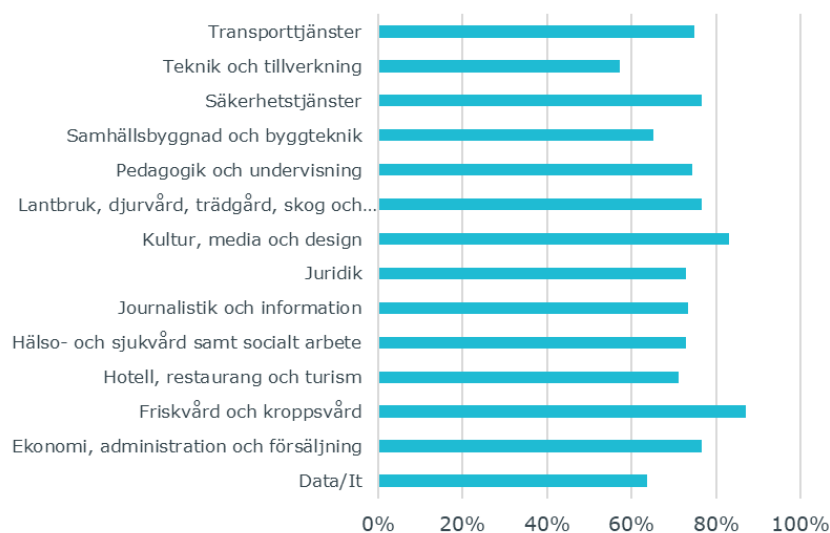
Figur 7. Antal studenter antagna på YH-utbildning per område 2024 i Västra Götaland. Källa: SCB.

Med detta sagt redovisas i diagrammet ovan antalet antagna som påbörjat studier vid någon av de utbildningar som erbjuds i Västra Götaland 2024. Detta oavsett utbildningens längd och format. Det är inte ett perfekt mått av ovan nämnda anledningar men det ger åtminstone en indikation om utbildningsformens storlek. Som synes är utbildningar inriktade mot data/it klart störst, följt av ekonomi/administration, teknik och tillverkning samt samhällsbyggnad och hälso- och sjukvård. Mot bakgrund av de kartläggningar som görs av arbetskraftsbristen, i exempelvis SCB:s *Lediga jobb och rekryteringsbehov* (LOR) samt densammes *Trender och prognoser*, visar statistiken ovan att utbildningarna är inriktade mot just bristyrken. Med tanke på detta och den ovan nämnda starka arbetsmarknadsanknytningen efter avslutad utbildning blir det uppenbart att yrkeshögskolan som utbildningsform fyller en viktig funktion i hanteringen av arbetskraftsbristen. Samtidigt bör det beaktas att avhoppet från yrkeshögskoleutbildningarna är betydande och examinationsgraden är förhållandevis

¹⁶ www.myh.se

låg inom exempelvis teknik och tillverkning, vilket framgår i diagrammet nedan. Vad den låga examinationsgraden beror på är svårt att fastställa i detalj, men en aspekt som lyfts upp är att många studerande erbjuds jobb vid företag till vilka praktik varit förlagd redan innan de avslutat sin utbildning. Därmed sänks examinationsgraden trots att utbildningen en individ genomgått kan vara en starkt bidragande orsak till att denne erbjuds ett arbete.

Examinationsgrad i Västra Götaland 2024

Figur 8. Stapeldiagram som visar examinationsgraden inom yrkeshögskolan 2024. Källa: SCB.

Universitet och högskola

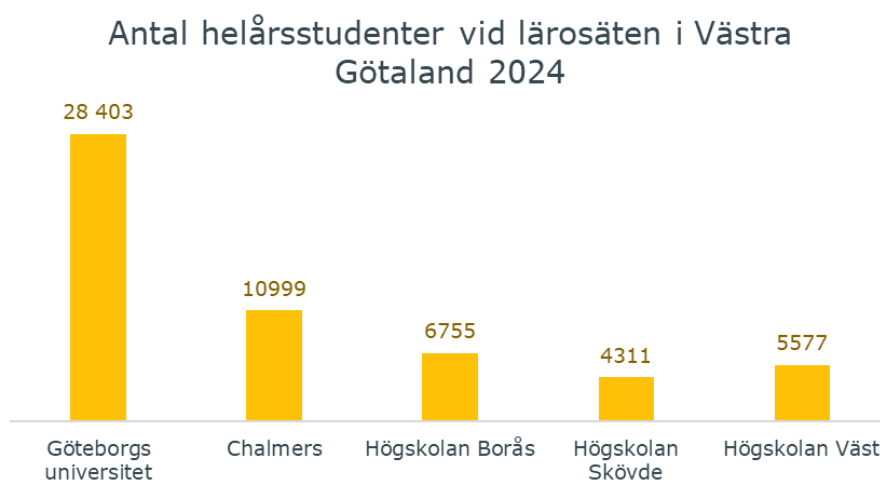
En genomlysning av utbildning vid universitet och högskolor är komplex ur ett regionalt perspektiv. Inte minst då svenska universitet inte producerar arbetskraft enbart för den lokala arbetsmarknaden utan för svensk ekonomi som helhet. Däremot har de mindre högskolorna ofta en tydligare anknytning till den lokala arbetsmarknaden och det finns ofta en anpassning av utbildningsutbudet till den lokala specialiseringen inom näringslivet.¹⁷

Den svenska utbildningssektorns expansion har skett i flera steg med tydliga utökningar av antalet studieplatser från 1960-talet och framåt. Inte sällan har en utökning av antalet lärosäten och utbildningsplatser varit en arbetsmarknadspolitisk åtgärd, varav 1990-talskrisen är ett talande exempel med en massiv satsning på högre utbildning och etablering av ett antal nya högskolor. I skrivande stund förs en debatt som gör gällande att svensk ekonomi utbildar för många personer vid landets universitet och högskolor, medan för få personer läser gymnasial yrkesutbildning. Det är emellertid en förenkling sett till samhällets behov. Det förhåller sig visserligen så att

¹⁷ Se bl.a. VGR analys (2019), *Resursbaser och kärnkompetenser i Boråsregionen*.

personer som bl.a. genomgått konstnärliga utbildningar har svårt att försörja sig enbart på arbete relaterat till utbildningen. Detsamma gäller delar av utbildningarna inom humaniora. Samtidigt finns ett samhällsvärde med ett rikt och kvalitativt kulturliv, som inte alltid går att skatta i rent monetära termer. Därtill måste den enskilde individens intresse styra valet av utbildningsnivå och utbildningsinriktning. Det finns en demokratisk aspekt i det som är värd att försvara.

I diagrammet nedan åskådliggörs antalet helårsstudieplatser vid respektive lärosäte i Västra Götaland år 2024. Det är talande att de två lärosäten som har klart flest utbildningsplatser är lokaliserade till Göteborgsområdet, medan övriga högskolor får betraktas som förhållandevis små. Det gäller dock inte enbart en koncentration av antalet studenter till just Göteborgsområdet utan även forskningsanslagen är fler och större vid Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola. En följd av detta är att dessa två lärosäten rankas avsevärt mycket högre än de tre högskolorna utanför Göteborgsområdet.¹⁸

Figur 9. Antal helårsstudenter vid universitet och högskolor i Västra Götaland 2024. Källa: SCB

För närvarande är de två största yrkesexamensprogrammen på akademisk nivå Civilingenjörsprogrammet och Sjuksköterskeprogrammet. Dessa utbildningar är populära inte bara sett till volym utan också för att de leder till yrken där arbetsmarknaden har en större efterfrågan än antalet examinerade, vilket även gäller delar av det tekniska området och hälso- och sjukvården generellt. Detta syns även i söktrycket till vårterminen 2026, där exempelvis antalet förstahandssökande till Sjuksköterskeprogrammet ökade med 18 procent och till Biomedicinsk analytiker med hela 33 procent.¹⁹ Av alla program har dock Psykologprogrammet det i särklass högsta söktrycket, med 8,1 sökande per plats. Däremot fortsätter Lärarutbildningarna att, trots uttalat bristbehov på arbetsmarknaden, uppvisa en minskning i antal nybörjare på

¹⁸ www.uka.se

¹⁹ UHR (2025). Antagning till högre utbildning vårterminen.

flera av program under läsåret 2023/24. Detta illustrerar en diskrepans mellan samhällets kompetensbehov och studenternas faktiska val av inriktning. På forskarnivå är den dominerande inriktningen Medicin och hälsovetenskap (36 % av doktoranderna), medan inriktningar som Lantbruksvetenskap har den lägsta andelen forskarstuderande.